

Tednik

Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 20.

V Ljubljani, 17. velikega travna 1907.

XLVII. leto.

„Učiteljski Tovariš“ izhaja vsak petek. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Posamezna številka 16 h. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo „Učiteljskega Tovariša“ v Idriji. Naročnino prejema Francišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani (Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Za oznanila je plačati od dvostopne petit-yrste po 20 h, če se oznanilo tiska enkrat; po 18 h, če se tiska dvakrat, in po 16 h, če se tiska trikrat; če se večkrat tiska, znaten popust. Oznanila sprejema „Učiteljska tiskarna“. Priloge poleg poštnine 6 K.

Brežiško-laški volilni okraj.

Vse učiteljstvo brežiško-laškega okraja se pozivlja, da naj gre do skrajne sile v boj za Roša proti sovražniku učiteljstva, dr. Benkoviču, pri ožji volitvi dne 23. t. m. Potem je zmaga gotova!

Vodstvo „Zveze slov. štaj. učiteljev in učiteljic“.

Organizacija hrvaških učiteljic.*)

Jugoslovanska vzajemnost klije povsod. Umetniki, učitelji, književniki in politiki sodelujejo za oživotvorjenje njenih idej, vsak po svojem znanju in moči. Ne bo torej škodilo, ako se tudi slovenske učiteljice nekoliko bliže upoznajo z delom in z uspehi hrvaških tovarišic na polju njih organizacije.

Ko se je pred leti razpravljalo na Hrvaškem o učiteljskih plačah, so poudarjali nekaterniki po raznih listih in brošurah, da ne zaslužijo učiteljice enakega plačila z učitelji, ker se ne brigajo za dolžnosti svojega stanu. Ti napadi so po pravici užalili učiteljice, dali pa so tudi povod, da se je jelo živahno razgovarjati o organizaciji učiteljic v društvu, ki bi poleg običnih stanovskih zastopalo posebno specialne interese učiteljic. To idejo je podpiral tudi deželni šolski nadzornik A. Cuvaj.

Zagrebske učiteljice so osnovale v okviru učiteljske čitalnice svoj „Gospojinski klub učiteljske čitalnice“. Klubov namen je bil: 1. da se zbero učiteljice vsak teden enkrat v svrhu zabave in pouka v klubovi seji; 2. da povzdignejo stanovski ugled z lepo medsebojno slogom in zanimanjem za vse, kar se tiče učiteljic; 3. da tudi učiteljice podpirajo s svojimi izkušnjami delo svojih tovarišev na polju prosvete, da jim ne bodo očitali, da le žanjejo in ne sodelujejo pri setvi; 4. da ne bodo zastopale le interesov zagrebskih učiteljic, temveč da bodo iskreno ljubozni in zanimanjem pomagale vsem tovarišicam, kjerkoli bodo mogle.

Začele pa so se gibati tudi učiteljice po kmetih. Dne 5. julija 1903 so se zbrale hrvaške učiteljice v Zagrebu ter sklenile ustanoviti društvo „Udruge učiteljica kraljevine Hrvatske i Slavonije“. Dne 17. maja 1904 je potrdila vlada društvena pravila.

*) Iz letnega poročila „Društva slovenskih učiteljic“.

Prvi občni zbor „Udruge učiteljic“ se je vršil dne 4. julija 1904 v dvorani Učiteljskega doma. Prisotni so bili poleg kakih 100 učiteljic tudi dva deželna šolska in dva okrajna šolska nadzornika, predsednik Zveze hrvaških učiteljskih društev in predsednik Hrv. pedagog. književnega zbora ter nekoliko učiteljev.

Predsednica pripravljalnega odbora, učiteljica pisateljica Milka Pogačič, otvori zborovanje s presrečnim pozdravom in omeni glavne smotre, ki si jih je stavila novoosnovana Udruga.

Namen Udruge je, širiti splošno izobrazbo žene, posebej pa učiteljice in delovati pri vprašanjih učiteljskega stanu, posebno pa zastopati interese učiteljic. S tem, da hočejo učiteljice zastopati specialno svoje interese, se nikakor ne mislijo ločiti od tovarišev. Probujene, zavedne učiteljice ne bodo slabile hrvaškega nait., organizirane učiteljice bodo trdna opora v boju za stanovske pravice in koristi. Udruga pa si stavi poleg duševnih tudi materijalne smotre. Ti bi bili: 1. „Dom učiteljic“, kjer bi udobno stanovale umirovljene učiteljice, kjer bi se zbirale članice Udruge k predavanjem in zborovanjem; 2. z „Domom“ združen konvikt za hčere učiteljic in učiteljev, ki pohajajo višje šole in gospodinske šole; 3. sanatoriji v hrvaškem Primorju in nekaterih zdraviliščih, kjer bi imele prijetno zavetje obolele učiteljice; 4. fond, iz katerega bi dobivale učiteljice in učiteljske hčere doto.

Po izvolitvi predsednice Milke Pogačič in odbora (19 članic) je predložila učiteljica J. pl. Glembay osnovo za društveno delo. Poudarjala je, da morajo in morejo doseči končni uspeh, ako složno delujejo, vztrajno premagujejo zapreke, ako so skromne v željah, previdne v dejanjih in marljive kot čebelice. Dvojni smoter: širiti naobrazbo med ženstvom in osnovati za učiteljstvo koristne sklade in ustanove, je označen v pravilih. Pri tem naj seveda velja načelo, da se tudi počasi pride daleč. V dosego smotra „splošna naobrazba med ženstvom“ naj se snujejo čitalniški krožki. Člani Udruge naj imajo časih javna predavanja v službenih krajih. Imena onih članic, ki se bodo odlikovale s posebno marljivostjo na tem polju, naj se zapišejo v „častno knjigo Udruge“. Potom Udruge stopijo učiteljice v zvezo z večjimi ženskimi društvi, ki imajo knjižnice in ki bi izposojevale za malo odškodnino knjige članicam Udruge, dokler ta še nima lastne knjižnice. Naobrazbo učiteljic hočejo povzdigniti tudi z vežbanjem v petju, v godbi, v risanju in v pisa-ljevanju. V svrhu poslednjega bodo izdajale svoj list. Da se pospešujejo interesi učiteljic, sodelovale bodo članice vedno pri učiteljskih društvih.

V dosego drugega smotra morajo članice složno in vztrajno delati na to, da najdejo denarnih pripomočkov, ki se bodo uporabljali v korist društvenih ustanov. Denarni viri bi bili: kar največ mogoče članov, ki bi tvorili nekak živ kapital — naprosijo se dobrodelni in denarni zavodi ter večja industrijska podjetja, da se ob sklepu računov blagohotno spomnijo Udruge — izposluje se naj dovoljenje vlade, da smejo člani nabirati darove v društvene namene — književnim potom bi se dal doseči dobiček z izdajo koledarja, knjižice za mladino in velikim številom naročnikov na društven list „Domače Ognjište“.

Učiteljica Hermina Berkičeva je referirala o § 152 (celibat učiteljic), ki je krivičen za učiteljice in škodljiv vsemu učiteljstvu. S tem je bil dnevni red prve glavne skupščine končan. Udruga doseže gotovo lepe uspehe, če najde dovolj energičnih delavk.

Na prošnjo Udruge je dovolila vlada nabirati darove v društvene namene in dala o tej priliki sama 300 K. Odbor je razposlal nabiralne pole. Imena darovalec, med katerimi sta tudi ban in hrvaški minister, so se objavila v listih. Županijska oblast v Osijeku je po posredovanju učiteljic pl. Glembay in Reisenbüchler uradno priporočila občinskim zastopom, da pristopijo k „Udrugi učiteljic“ kot zakladitelji (100 K), utemeljitelji (50 K) ali izredni člani (letni 2 K). Upravni odbor se je obrnil do odbornic, naj v istem zmislu delujejo pri svoji županijski oblasti. Odbor je sklenil skrbeti za to, da pristopijo tudi učiteljska društva kot člani Udruge.

Tudi „Klub učiteljic“ je med tem uspešno deloval. Prevzel je od hrv. pedagog. književnega zbora časopis „Domače ognjište“, da ga izdaja na lastno korist ali škodo. Za vzdrževanje lista je dal Udruga 200 K podpore, g. Marija Berger pa 5 delnic delavske tiskarne v Zagrebu. Klub je priredil koncert v korist sanatorija ter imel pri tem 300 K čistega dobička. Osnoval se je v Klubu tudi slikarski tečaj in ruski kružok. Fondi, ki so nastali v Klubu, so izročeni v poslovanje „Hrvatskoj učiteljskoj pripomočnoj in posmrtnoj zadrugi“ in so znašali leta 1904:

a) za dote učiteljicam in učiteljskim hčeram	K 878·84,
b) za zgradbo sanatorija	„ 453·36,
c) za konvikt	„ 134·36.

Moji napori, uspehi in neuspehi.

Spisal Ivan Lapajna.
(Dalje.)

S tem optimističnim načelom sem zbuval mladini veselje do življenja, kar je najboljšo, kar more človek nuditi svojemu bližnjemu.

Narava marsikaterega človeka je vneta za vse dobro. Ako pa je ta človek po svojem stanu učitelj, se ta njegova lastnost še potencira. Ni čuda! Ako mora učitelj-vzgojitelj dan za dnevom mladini pripovedovati le o lepih čednostih, preidejo menda njemu samemu te lepe čednosti v kri in meso. Nočem sicer te lepe lastnosti sebi pripisovati, a vendar imam zavest, ki jo bom nesel seboj v grob, da me je pri vseh mojih podjetjih vodila vedno le ljubezen, storiti kaj dobrega v prid slovenskemu kmetu, meščanu, v čast slovenske mu narodu in jeziku itd.

N. pr. V Krškenu je bila in je še kmetijska podružnica. Ta je bila že pred 24 leti na moje prigovarjanje in največ z mojim sodelovanjem priredila tako velikansko kmetijsko razstavo, kakršne so na kmetih redkokdaj. Priprave za razstavo in razstava sama je trajala več kakor 14 dni in bila v korist in ponos malemu našemu mestu.

Udruga je izdala knjigo „Darovi našim djevojkama“, ki so jo spisali priznani hrvaški pisatelji in pisateljice.

Na korist Udruge so se priredile zabave v Valpovu, Gorjanih, Otočcu in Virovitnici, ki so donesle lepe vsote. Vlada je pozvala Udrugo, naj stavi predloge, kako bi se povzdignilo gospodinjstvo med narodom. Posebni odsek je izdelal načrt in ga predložil vladi. Odbor je moral tudi predložiti vladi natančne podatke o društvenem delovanju, ki se priobčijo v petletnem vladnem poročilu o stanju vsega šolstva v Hrvaški in Slavoniji.

Na prošnjo Udruge, naj bi se pri oddaji voditeljskih mest, oziralo tudi na učiteljice, je vlada odgovorila, da bo odlikovala tudi nadalje dragevolje marljive učiteljice s častnimi mesti ravnateljic in voditeljic, kjerkoli bodo to dopuščale lokalne in šolske koristi.

Dne 10. julija 1905 se je vršila druga glavna skupščina Udruge. Račun izkazuje:

Dohodkov	K 8004·64
stroškov	„ 2034·90
imovina znaša	K 5969·74
zraven še vrednost knjige „Darovi“	„ 1800—
skupaj	K 7769·74

Po sprejemu nekaterih odborovih predlogov glede pravil, izdaje knjig in nabiranja darov so se vršile nadomestne volitve v odbor.

Zato je predavala Angelina Novotni: „Kako naj se povzdigne stanovska zavest?“ Sprejeli sta se resoluciji: 1. Odpravi naj se § 152, ker ni naraven niti času primeren, a slabo deluje na stanovsko zavest. 2. Zaradi obče potrebe, kakor tudi v interesu naroda in stanovske zavesti naj se povišajo plače učiteljstvu.

Poročala je še dr. phil. Ada Broch o svojih doživljajih v Novem Jorku, Hermina Berkič pa o sirovosti naše dece.

V upravnem odboru se je osnovala sekcija, ki naj bi delovala na to, da se čimprej ustanovi konvikt za učiteljske hčere. Svoje delovanje je začela z otvoritvijo „Mense učiteljic“, kjer bodo dobivale učiteljice dober in cen obed in kjer se bodo hkrati vadila dekleta v kuhi in gospodinjstvu. Vlada je darovala Mensi 400 K, pa tudi od strani občinstva so prihajali razni darovi. Da bi pa bilo mogoče čimprej iz Mense razviti konvikt, se je

Na Raki blizo Krškega je bival nemški graščak Lenk. Oče je bil koncilijanten mož in ud c. kr. okrajnega šolskega sveta, deligiran vanj še v dobi, ko je bil kranjski deželni odbor v nemških rokah. Njegov sin, bogat kakor oče ali še bogatejši, kar je oženjen z bogato Američanko, je postal nekako prvi dobrotnik „Okrajne posojilnice“ v Krškem, ker ji je prepustil 100 gld 2 ali 3 leta brezobrestno. Stvar je sicer malenkostna, ali jaz sem jo upošteval in hvalil moža, ki je potlej to hvalo izkoristil.

On je hotel z mojo pomočjo veliko storiti za vojaško patrijotično društvo „Rdeči križ“, katero običajno podpirajo in vodijo c. kr. uradniki, aristokrati itd. To društvo je pa dandanes ko ni bilo že dolgo vojske, jako založeno z blagom, denarjem itd. Pred 20 in več leti se je za podružnico „Rdečega križa“ v Krškem jako zanimal mladi g. Lenk in hotel menda postati njen predsednik, zaradi česar je prišel navzkriž s tedanjem glavarjem Weigleinom. Zakaj [to pripovedujem? Ker sem mu jaz na njegove prošnje poslovenil cel koš tiskovin, ki so priporočale „Rdeči križ“. In uspeh? G. Lenk je dobil plemstvo, k čemer mu je njegov trud za to društvo gotovo nekaj pripomogel, nekaj pa okolščina, ker je baje dokazal, da so bili že njegovi predniki enkrat plemeniti. Nasproti meni pa je bil manj „plemenit“. Po-

obrnili odbor do vseh učiteljskih društev, naj pristopijo z večjim ali manjšim zneskom k Udrugi. Temu pozivu se je odzvalo le sedem društev.

Udruga je dobila vladno dovoljenje, da sme tudi prihodnje leto nabirati darove.

Na prošnjo Udruge je pozvala vlada vse županijske oblasti, naj strogo pazijo na to, da bode na novo ustanovljenih učiteljskih mestih in pri razširjenju šol skrbjeno tudi za stanovanje učiteljem. Pripetili so se namreč slučajji, da ni mogla učiteljica nastopiti službe, ker ni imela kje stanovati.

Udruga je vložila tudi prošnjo, naj se pri reviziji šolskega zakona uvrsti točka glede pogrebnih stroškov za umrlimi učiteljicami.

(Konec.)

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani,

— registrovana zadruga z omejenim jamstvom. —

Promet do konca mal. travna 1907 K 49.071.32.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštnih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Pouk v oddelkih.

O pouku v oddelkih, ki je o njem poročal nadučitelj Rudolf Horvat pri občnem zboru postojnskega učiteljskega društva, so bile sprejete soglasno sledeče teze, oziroma predlogi:

1. Pouk z oddelki je potrebno zlo, ker ima te nedostatke:

- premajhna izprememba učne snovi zlasti za napredkaželjne, nadarjene učence;
- preredko direktno vplivanje na otroška srca, kar je v vzgojnem oziru jako slabo;
- prekratek čas za ustno izraževanje priučenega gradiva in
- ker poučujejo učitelji dlje časa iste otroke, spoznajo ti tudi njihove napake.

2. Pouk z oddelki ima poleg tu navedenih nedostatkov tudi nekatere prednosti pred razrednim poukom, in sicer:

daril mi je na „plemenit“ način — tintnik. Hvaležnost ni pač vsakemu človeku prirojena.

To nelepo lastnost se morebiti tudi meni v čem lahko očita, toda v veliki reči se mi nehvaležnosti ne more očitati. V mislih imam rajnkega Martina Hočevarja. Brez tega moža ne bi bil jaz nikoli postal meščanske šole ravnatelj. Res ni on pri zidanju šole name mislil, res je on celo zoper mene glasoval; vendar sem ga, četudi je bil nam Slovincem v deželni in državni zboru nasprotnik, vedno spoštoval kot šolskega dobrotnika.

Zaraditega sem se koj po njegovi smrti (1886) trudil, da se mu postavi v Krškem pred šolskim poslopjem spomenik. Koliko truda sem imel z nabiranjem prispevkov, z naročevanjem spomenika, s prireditvijo prostora, s pripravami za slavnost odkritja itd., tega ne morem v kratkih potezah opisati; zakaj nagajali so mi glavari in nemškutarji. Bali (?) so se menda, da bi se Slovenec prikupil bogati vdovi. (?) Če je bila ali ni bila ta bojazen, prazna je bila. Meni je bilo pa vendar srce olajšano, ko sem imel po odkritju spomenika blago in prijetno zavest, da sem s tem izpolnil svojo dolžnost, dolžnost hvaležnosti. Zlasti sem bil vesel tega dogodka še zaraditega, ker smo s postavlje-

a) ker ima učitelj dlje časa in na enorazrednicah ves čas šolskega obiskovanja poučevati iste otroke, spozna lažje in boljše njihov značaj, kar je za vzgojo izredno velike važnosti;

b) ponavlja se vzeto učno gradivo mnogokrat, kar pomeni, učiti se za življenje in

c) se navajajo otroci s spremnogimi pismenimi vajami k samotvornosti.

3. Pouk z oddelki je najkompliciranejši in tudi najnapornejši, zato sodijo na take šole le najboljši in najkrepkejši učitelji.

4. Na enorazrednicah so protizakonito nastavljene učiteljice. Če se pa že morajo na take šole nastavljati — zaradi pomanjkanja učiteljev, tedaj naj se vsaj starejše, ki so zašle služile samostojnost.

5. Zaradi napornejšega službovanja na šolah z oddelki naj se prizna vsem onim učiteljem, ki delujejo na takih šolah, osebna ne v pokojnino všteta denarna doklada in 35letno službovanje za doseg polne pokojnine.

Iz naše organizacije.

Kranjsko.

Postojnsko učiteljsko društvo je imelo svoj redni občni zbor v Postojni dne 2. maja t. l. z vzporedom, ki je bil že priobčen v „Učit. Tov.“

Udeležba je bila zaradi slabega vremena bolj slaba, vzpored pa se je izvršil sledeče:

I. Pozdravi predsednik g. Dragotin Češnik navzoče tovariše in tovarišice, predvsem g. okr. šol. nadzornika Iv. Thumo, ki tako očetovsko ravna s svojim podrejenim učiteljstvom. Omenja dalje naše žalostno socialno stališče ter vzpodbuja vse k vztrajnemu delu, rekoč: Ne delajmo za beraško plačo, ampak iz ljubezni do naroda! Sklene pa svoj pozdravni govor s pozivom, da bodimo solidarni, ker le na ta način kažemo svojo zavest in moč tudi nasprotnikom.

II. Poroča tajnik Rud. Horvat o društvenem delovanju v preteklem letu, ki je pa bilo jako skromno, namreč občni zbor in ena odborova seja, čemur je pa vzrok ostrina zima, jako obširen okraj ter itak preveč znano pomanjkanje naših neugodnih denarnih sredstev.

Društvo je imelo 53 rednih, 3 podporne in 3 častne člane.

njem Hočevarjevega spomenika isti dan obenem vzdali spominsko ploščo v hišo, kjer je l. 1683. umrl Valvazor.

V povišanje teh slavnosti, ki niso imele ne nemškega ne slovenskega značaja, sem izdal ilustrovano knjigo „Krško in Krčani“ in knjižico „Gurkfelder Gedenkblätter“. S temi književnimi izdelki sem pomnožil književnost o domoznastvu, s katerim predmetom sem se vedno rad bavil. N. pr. v šolskih poročilih Krške meščanske šole (in v „Edinost“) sem o kranjskih trgih priobčil več drobtinic po Valvazorju in po drugih virih.

Veliko sem se trudil za slovensko posojilništvo. Zaraditega naj podam najprvo tu nekaj črtic o prvem začetku slovenskih posojilnic.

Posojilništvo se je začelo v letih 1870 in dalje širiti tudi po Dol. in Gor. Avstrijskem, po Tirolskem in po ostalih nemških pokrajinah. Povsod so se snovale posojilnice ali po Schulzejevih ali po Reiffeisnovih principih. Po teh nemških deželah so snovanje posojilnic podpirale dežele. Slovensko posojilništvo se je pa razvijalo iz lastne moči.

Po zgledih čeških posojilnic in po Schulzejevih nazorih je praktično uvedel prvo slovensko posojilnico pokojni češki rojak